

ISSN: 1999-5601 (Print) 2663-5836 (online)

Lark Journal

Available online at: <https://lark.uowasit.edu.iq>

*Corresponding author:

Suad M. ALWAN

University of Baghdad ,

College of Languages

Email :

Keywords:

Iraqi Arabic, Turkish words,
Dialect..

A R T I C L E I N F O

Article history:

Received 5 Sep 2024

Accepted 26 Sep 2024

Available online 1 Oct 2024

TURKISH WORDS IN IRAQI ARABIC

A B S T R A C T

This research titled "Turkish words in Iraqi Arabic" is a compilation from certain sources and a scientific evaluation of this compilation.

There are centuries-old linguistic relations between Turkish and Iraqi Arabic. This relation manifests itself in daily conversations between the two languages and in all cultural areas. The research consists of an introduction and a section.

In the introduction, I generally mentioned the definition of language and dialect, then I discussed the Iraqi dialect, its sections and features.

In the section, I discussed the classification of Turkish words in Iraqi Arabic according to their conceptual fields.

© 2024 LARK, College of Art, Wasit University

DOI: <https://doi.org/10.31185/lark.Vol4.Iss16.3851>

مجلة لارك للفلسفة واللسانيات والعلوم الاجتماعية

الكلمات التركية في العربية العراقية

م. سعاد محمود علوان / جامعة بغداد - كلية اللغات - قسم اللغة التركية

الخلاصة:

هذا البحث الذي يحمل عنوان "الكلمات التركية في العربية العراقية" هو تجميع بني من مصادر معروفة.

هنالك علاقات لغوية عميقة الجذور بين التركية والعربية العراقية منذ قرون، تتجلى هذه العلاقة في المحادثات اليومية بين اللغتين وفي جميع المجالات الثقافية.

يتكون البحث من مدخل وفصل واحد. تكلمت في المدخل عن اللغة واللهجة بشكل عام ثم تناولت اللهجة العراقية من حيث اقسامها وخصائصها. أما في الفصل فقد تناولت تصنيف الكلمات التركية في العربية العراقية بحسب مجالات مفهومها

الكلمات الافتتاحية: العربية العراقية، الكلمات التركية، اللهجة.

IRAK ARAPÇASINDA TÜRKÇE KELİMELER

Yard.Doç. Suad Mahmut ALVAN / Türkçe Yüksek Lisans

Irak, Bağdat Üniversitesi, Diller Fakültesi,

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Öğretimin Üyesi

suad.m@colang.uobaghdad.edu.iq / Tel: 009647750699482

Özet:

"Irak Arapçasındaki Türkçe kelimeler" başlığını taşıyan bu araştırma, belirli kaynaklardan yapılan bir derleme ve bu derlemenin bilimsel değerlendirilişidir.

Türkçe ve Irak Arapçası arasında yüzyıllarca köklü dilsel ilişkiler vardır. Bu ilişki, iki dilin arasındaki günlük konuşmalarda ve tüm kültürel alanlarda kendini göstermektedir. Araştırma giriş ve bir bölümden oluşmaktadır.

Girişte genel olarak dil ve lehçenin tanımlanmasından bahsettim, ardından Irak lehçesinin bölümlerini ve özelliklerini ele aldım.

Bölüm kısmında Irak Arapçasındaki Türkçe kelimelerin kavram alanlarına göre sınıflandırılmasını ele aldım

Anahtar kelimeler: Irak Arapçası, Türkçe kelimeler, Lehçe.

Giriş:

Dil ve Lehçe Tanımı:

Dil, duygu, düşünce ve dileklerimizimizi anlatmaya yarayan, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış, doğal, gizli, seslerden örülmüş, kendine özgü kuralları olan, canlı, sosyal bir araçtır. (Demir,2006:21); Türk dilinin çeşitli varyantları ve lehçeleri vardır. Bunlardan: "Orhon, Uygur, Karahanlı, Çağatay, Kıpçak, Türkiye, Azerî, Türkmen vb." (AYYAL,2024:601). Türkler İslam'ı kabul ettikten sonra birçok Arapça kelimeyi dillerine benimsemişlerdir. (AYYAL,2024:132).

Lehçe bir dilin tarihi, siyasi, sosyal ve kültürel sebeplerle değişik bölgelerde, zamanla ses yapısı, şekil yapısı ve kelime hazinesi bakımından önemli farklarla birbirinden ayrılan kolları.(*Korkmaz,1992:125*)

Irak lehçesi, Ahvaz İklimi ve Suriye'nin doğu bölgelerinde yaşayanların yanısıra Irak'ta 40 milyondan fazla insanın konuştuğu lehçedir. Osmanlı imparatorluğu'nun Irak'ı kontrolü altına alması sonucunda Türkçe, Irak lehçesini etkilemiştir.(*Akrış,2018:30*)

Irak Lehçesinin Bölümleri ve Özellikleri:

Irak lehçesi üç bölüme ayrılmıştır:

1. Bağdat Lehçesi: Irak'ta Bağdat kenti sakinlerinin lehçelerinden biridir. Tüm Iraklılar arasında bilinen, yaygın bir lehçedir. (*Matar,2009:10*). Bağdat lehçesinin iki bölüme ayrıldığını söyleyebiliriz; eski Bağdat lehçesi ve yeni Bağdat lehçesi.

a. Eski Bağdat lehçesi: Türkçe ve Farsça kelime ve sözcük dağarcığını kullanması sebebiyle Kuzey Mezopotamya lehçeleri grubuna girer.

b. Yeni Bağdat lehçesi: Bu lehçede de Türkçe, Farsça ve İngilizce kelimeler etkili olmuştur.(*Dabbağh,2018:715*).

2. Musul Lehçesi: Türkçe kelimelerin sıklıkla kullanıldığı bir lehçedir. (*Akrış,2018:42*). Irak'ın kuzey bölgelerinde yaygındır.(*Matar,2009:11*).

3. Güney Lehçesi: Bu lehçe güney bölgelerinde yaygındır ve Farsça, İngilizce ve Türkçe kelimelerin bir karışımıdır.(*Matar,2009:11*).

Irak Yerel Arapçasındaki Türkçe Kelimelerin Kavram Alanlarına Göre sınıflandırılması:

1. Akrabalık ile İlgili Kelimeler:

Abla ابلة büyük kız kardeş, saygı duyulan kız veya kadın.(*el-Bağdadi, C.1,1963:43*); **ana** أنه/آنا asıl, temel, Kaynak (*Aytaç,1994:32*); **bacı** باجي büyük kız kardeş,,.abla. (*el-Bağdadi, C.2,1966:18*); **bebe** به به bebek.(*Akrış,2018:59*); **dad, dade** داد, داده yerel dillerde erkek ve kız kardeşim.(*Hasan,2013:159*); **dede** ده ده büyük baba, atalardan her biri.(*Aytaç,1994:58*); **dayı**, طايي annenin erkek kardeşi. (*Mahfuz,1964:46*); **kardeş** قاردهش aynı anne ve babadan veya birinden olan.(*el-kaysi,2013:315*); **nine** ننه،نانه anne. (*Mahfuz,1964: 49*).

2. Unvanlar ve Mesleklerle İlgili Kelimeler:

Eczacı اجزاجي İlaç yapan veya satan kimse. (*el-Bağdadî, C.1, 1963:72*); **ağa** اغا saygın kimselere verilen unvan, koca, ağabey. (*Akrîş, 2018:47*); **eskici** اسكچي 1. Eski alıp satan kişidir. 2. Eski şeyleri tamir eden kimse. (*Akrîş, 2018:197*); **aşçı** اشچي 1.Yemek pişiren kimse.2.Yemek satarak geçinen kimse. (*Hasan, 2013:19*); **efendi** افندي malik, sahip, okumuş tahsil ve terbiye görmüş kişi, kibar insan, seyyid, hoca, yaşlı kişi. (*el-Bağdadî, C.1, 1963:232*); **ekmekçi** اكمچي ekmek yapan veya satan kimse. (*el-Bağdadî, C.1, 1963:251*); **ütücü** اوتچي Ücret karşılığında çamaşırları yıkayan ve ütöleyen kişi. (*Akrîş, 2018:119*); **avcı** اوچي av avlayan kimse. (*Dabbağh, 2018:717*); **usta** / اوسطه اوسطی üstad, bir işte, meleke, hüner, maharet ve bilgi sahibi olan, çok tecrübeli kimse. (*el-Bağdadî, C.1, 1963:144*); **paçacı** پاچچي Paça veya paçadan yapılmış yemek satan kimse. (*Dabbağh, 2018:717*); **paşa** باشا reîs, zengin adamlar, uslu, ağırbaşlı. (*Aytaç, 1994:110*); **baş kâtip** باش کاتب bir işyerindeki kâtiplerin başı. (*el-Bağdadî, C.2, 1966:26*); **basmacı** بصمچي 1. Basma yapan veya satan şahıs 2.Matbaacı (*Akrîş, 2018:200*); **baltacı** بلطچي dolandırıcı ve kötü bir kişidir (*Dabbağh, 2018:718*); **postacı** پوستچي بوسطچي Posta îdaresinde çalışan, 2.Posta işi yapan; 3.Posta malzemesi dağıtan, müvezzî. (*Hasan, 2013:67*); **bey** بيگ erkekler için saygı sözü, zengin, ileri gelen kimse. (*el-Bağdadî, C.2, 1966:183*); **tütüncü** توتنجي tütün tarımı yapan veya tütün satan kimse. (*Akrîş, 2018:200*); **tenekeci** تنکچي tenekeden çeşitli eşya yapan ve bunları tâmir eden kişi. (*Aytaç, 1994:129*); **tornacı** تورنجي tornada çalışan kimse. (*Dabbağh, 2018:718*); **camcı** جامچي cam yapan, satan, veya takan kimse. (*Dabbağh, 2018:718*); **çadirci** چادرچي çadır yapan veya satan kimse. (*Akrîş, 2018:203*); **çavuş** چاويش er rütbesi, gece bekçisi. (*Aytaç, 1994:53*); **Çaycı** چايچي çay haşlayıp satan. (*Aytaç, 1994:53*); **çörekçi** چرکچي çörek yapan veya satan kimse. (*Akrîş, 2018:203*); **çizmecî** چزمچي çizme yapan veya satan kimse. (*Mahfûz, 1964:12*); **çakmakçı** چاقماچچي çakmak yapan veya satan kimse. (*Akrîş, 2018:202*); **mücevherci** جوهرچي mücevherler satan kimse. (*Dabbağh, 2018:137*), **hamamcı** حمامچي hamam sahîbi, hamam işleticisi. (*Hasan, 2013:136*); **hatun** خاتون kadın, hanım, bayan, eş. (*Dabbağh, 2018:718*); **hanım** خانم kız ve kadınlar için kullanılan saygı sözü. (*Dabbağh, 2018:718*); **hizmetçi** خزمچي hizmet gören kimse, ev işlerini yapan kadın. (*Dabbağh, 2018:718*); **hancı** خانچي han sahibi, han işleten veya handa çalışan kimse. (*Hasan, 2013:142*); **demirci** دامرچي demir veya demirden mamûl eşya satan kimse. (*Dabbağh, 2018:718*); **dilenci** دلنجي dilenmeyi meslek edinen kimse. (*Dabbağh, 2018:718*); **döşemeci** دوشمچي döşeme yapan kimse, döşeme eşyası satan kimse. (*Akrîş, 2018:205*); **doğramacı** دوغرمچي İnşaatların dülger işinden daha ince doğrama işlerini yapan kimse. (*Akrîş, 2018:205*); **deveci** ديوه چي deve çobanı, deve sürücüsü. (*Aytaç, 1994:60*); **şakacı** شقاچچي / شقاچچي şaka yapmaktan hoşlanan, latifeci. (*el-kaysi, 2013:270*); **şekerçi** شکرچي şeker imal eden veya satan kimse. (*el-*

Kaysi,2013:270); **arzuhalci** عرضحالچي، عرضحالچي başkaları için yazdığı dilekçe, mektup vb. şeylerle geçimini temin eden kimse. (*el-Bağdadi, C.1,1963:109*); **arabacı** عربچي araba sürücüsü, araba imal eden veya satan kimse. (*el-kaysi,2013:291*); **avantacı** عونطجي sahtekar veya aldatıcı bir kişi. (*el-kaysi,2013:293*); **kapıcı** قاجي binalarda temizlik ve alışveriş işlerini yapan, kapı bekçisi. (*Aytaç,1994:82*); **kumaracı** قمرچي kumar oynayan, kumara düşkün kimse. (*Masliyah,2004:138*); **kunduracı** قندرچي ayakkabıcı, ayakkabı yapan (*Aytaç,1994:95*); **kayıkcı** قايغچي kayıkla yolcu veya yük taşıyan kimse, kayıkta kürek çeken kimse. (*Akriş,2018:206*); **kaçakçı** قچغچي kanunlara aykırı olarak ülkeye mal sokan veya dışarı çıkaran kimse: bu malları satan kimse. (*Aytaç,1994:79*); **kahveci** قهوچي kahve satan, kahve işleten; kahve pişirip satan. (*Masliyah,2004:138*); **komisyoncu** قومسيونچي ticarî aracılık yapan kimse. (*Mahfûz,1964:66*); **gümrükçü** گمرکچي gümrük vazifelisi, gümrükte çalışan memur. (*Akriş, 2018:207*); **kebabçı** کبابچي kebab pişiren ve satan kimse, (*Masliyah,2004:139*); **makasçı** مقصچي demiryolu makaslarında bekleyerek trenlere yol veren vazifeli. (*Akriş,2018:208*); **meyhaneci** ميخانچي meyhane sahibi, meyhane işleten kimse, meyhanede çalışan kimse. (*Masliyah,2004:138*); **nöbetçi** نوبچي nöbet bekleyen, nöbet tutan, nöbette bulunan kimse. (*Dabbağh, 2018: 719*).

3. Askeri Alan ile İlgili Kelimeler

Onbaşı انباشي on ere kumandan eden asker, erin üstündeki ilk rütbe. (*el-Bağdadi, C.1,1963:392*); **ordu** اوردي Devletin askeri kuvveti. (*el-Bağdadi, C.1,1963:34*) **alay** الاي orduda üç tabur ve bağlı birliklerden meydana gelen büyük birlik. (*Aytaç,1994:31*); **baruthâne** بارود خانه barut imâl edilen veya saklanan yer. (*Dabbağh,2018:717*); başıbozuk باش بزغ düzensiz asker (*el-Bağdadi, C.2,1966:25*); **başçavuş** باش چاوش üstçavuştan sonra gelen astsubay rütbesi. (*Akriş, 2018:58*); **bayrak** بايراق alem. (*Mahfûz,1964:518*); **Postal** بصطال asker potin. (*Dabbağh,2018:718*); **binbaşı** بيمباشي yüzbaşından büyük rütbe (*Mahfûz,1964:43*); **tüfek** توفگ uzun namlulu ve menzilli, taşınabilir ateşli silâh. (*Akriş,2018:51*); **çavuş** چاوش orduda on başının üstündeki rütbe (*Aytaç,1994:53*); **kartuş** خرطوش bazı silâhlarda kullanmak üzere, barut ve saçma doldurulan mukavva veya karton kab. (*Akriş,2018:103*) ; **sancak** سانجاق، صنجق bayrak, alem. (*Aytaç,1994:115*); **seferberlik** سفربرلك seferber olma halî. (*Mahfûz,1964:45*); **silahsız** سلاحسز silâhı olmayan, silâhı taşımayan (*Aytaç,1994:118*); **süngü** سنكي tüfek namlusunun ucuna takılan, dürtmeye yarayan, sivri uçlu yakın dövüş silâhı. (*Hasan,2013:238*); **siper** سوپير korunulacak yer. (*el-kaysi,2013:258*); **şifre** شفره haberleşmenin gizliğini sağlamak için kullanılan işaretler (*Mahfûz,1964:48*); **saçma** صچمه küçük ve yuvarlak kurşun tanesi, çevresinde kurşun taneleri bulunan bir çeşit balık ağı. (*Hasan,2013:271*); **tabur** طابور askerlikte

sıra.(Aytaç,1994:22); **tabanca** طنبجه tek elle kullanabilen, hafif ve kısa ateşli silah. (Akriş,2018:140); **top** طوب çapı 4. Santimreden fazla olan ateşli silâh (Akriş,2018:143); **subay** فشنك/فشك orduda asteğmenden mareşale kadar rütbe taşıyan asker. (el-kaysi,2013:332); **fişek** فشنك/فشك ateşli hafif silah mermisi, kurşun. (Mahfûz,1964:50); **karabina** قربيته geniş ağzlı eski bir tüfek cinsi.(el-kaysi,2013:315); **kışla** قشله askeri birliklere ait bina. (Hasan,2013:340); **kamçi** قمچي bir değneğin ucuna bağlanan örme deri, ip gibi maddelerden meydana gelen ve vurmaya yarayan âlet, kırbaç. (Aytaç,1994:21); **kumandan** قومندان/قوماندا bir işin veya askerlik yahut korumak maksadıyla meydana getirilen bir kuruluşun başında bulunan ve sevk ve idareyi düzenleyen kimse. (Mahfûz,1964:20); **kelepçe** كلبچه suçluların, tutukluların, zanlıların kaçmasını önlemek için ellerine takılan demir bilezik. (Aytaç,1994:88); **kundak** كنداغ (قونداق) tüfeğin alt kısmı (Aytaç,1994:94); **miralay** ميرالاي Alay kumandanı, alay beyi (Mahfûz,1964:55); **yedek** يدك ihtiyat (Dabbağh,2018:719); **yüzbaşı** يوزباشي orduda binbaşından aşağıdaki rütbe. (Aytaç,1994:139).

4. Giyim - Kuşamla İlgili kelimeler:

Etek اتگ pamuktan yapılmış kadın iç çamaşırı. (Hasan,2013:11); **askı** اسقي her hangi bir eşyayı asmaya yarayan âlet: yelek askısı kol askısı. (el-Bağdadi,C.1,1963:149); **orta** اورطه,اورطی kenepe, masa veya halı örtüleri. (Hasan,2013:27); **eşarp** ايشارپ başa veya boyna bağlanan atkı (Hasan,2013:29); **oya** اويه renkli ibrişim iplikleri ile ve iğne kullanılarak, kafes şeklinde, çiçek ve yaprak şekilli işleme ki, yemeni, örtü, mendil gibi şeylerin kenarına süs olarak dikilir. (el-Bağdadi,C.1,1963:393); **pabuç** بابوچ ökçesiz ayakkabı, konçsuz ayakkabı. (Hasan,2013:29); **peçete** پچته yemek yenirken örtü olarak kullanılan bez, yemek havlusu (el-kaysi,2013:138); **bez** بيز pamuk veya ketenden kalın olmayan dokuma. (el-kaysi,2013:140); **peştemal** پشتمال bele bağlanan ve belden aşağıyı örten bez. (el-kaysi,2013:112); **peşkir** پشكير بشكير banyo havlusu, yemek havlusu (el-Bağdadi,C.2,1966:86); **bohça** بقچه içine bir şeyler konulan dört köşe kumaş (Mahfûz,1964:15); **boyunbağı** بويماغ / بيمياغ / بوين باغ boyna bağlanan ince kumaş, kravat (el-Bağdadi,C.2,1966:159); **Poplin** پوپلين parlak ve ince bir cins Pamuklu kumaş.(Mahfûz,1964:43); **boyama** بويمه geniş, siyah bir saten kumaş parçası. (Hasan,2013:69); **terlik** ترليك ev içinde giyilen, ekseriya yanları ve arkası açık hafif ayakkabı, başlık altına giyilen bez veya örme takke. (Akriş,2018:81); **tül** تول ince,seyrek ve şeffaf bez, Bu bezden yapılmış:Tül perdesi (Hasan,2013:88); **tire** تيره pamuktan yapılan iplik (Mahfûz,1964:44); **çarşaf** چرچف yatağın üstüne serilen ve yorgan kaplanan bez (Aytaç,1994:52); **çizme** چزمه konçu uzun, en az dize çıkan deri veya lastik ayakkabı. (Hasan,2013:104); **çuha** چوخ / yünden dokunmuş sıkı, kalınca havlı kumaş. Bu kumaştan yapılan elbise.(Aytaç,1994:57);

çuhacı چوخچي چوخچي çuha yapan veya satan kimse. (Hasan,2013:123); **çanta**, چنطه چنطه deri, bez, plastik gibi maddelerden yapılan, içine çeşitli şeyler konarak taşımaya yarayan,çeşitli büyüklükte ve şekilde, açılır kapanır kab. (Akriş,2018:97); **çit** چیت kenevirden örülmüş kaba bez. (Mahfûz,1964:45); **havlu** خاولي kurulanmakta, silinmekte kullanılan havlı dokuma (Akriş,2018:102); **düğme** دگمه ilik denilen deliklere girerek karşılıklı iki ucu tutturmağa yarayan, sert bir cisimden yapılan ekseriya yuvarlak parça. (Hasan,2013:172); **duvak** ادواغ /دواغ gelinlerin veya yeni doğmuş çocukların başlarına ve yüzlerine örtülen ince tül örtü. (Hasan,2013:176); **zıbın** زبون kışın içe giyilen kolsuz Pamuk yelek, içlik (Akriş, 2018:119); **toka** طوقه saç tutturmaya yarayan sert firkete (Akriş,2018:144); **arakçin** عرقچين teri almak için kavuğun altına giyilen takke. (Mahfûz,1964:50); **fistan** فستان kadın elbisesi (Dabbağh,2018:719);**fes** فیس çuhadan yapılan bir çeşit başlık. (Akriş,2018:150); **firkete** فركيته kadınların saçlarını toplamak ve tutturmak için kullandıkları U şeklinde bir nevi saç tokası. (Akriş,2018:148); **kaftan** قفطان / قافتان / قفتان üste giyilen astarsız, uzun, bolca elbise, hilat. (Mahfûz,1964:52); **kapaklı** قباغلي kaytansız ayakkabı, kapağı olan.(Hasan,2013:335); **kaput** قپوط palto.(Hasan,2013:335); **kaytan** قيطان pamuk veya ipekten yapılan sicim (Akriş,2018:168); **kundura** قندره ayakkabı. (Dabbağh,2018:719); **galoş** گالوش tahta tabanlı ayakkabı. (Mahfûz,1964:55); **gerdane** گردانه kolye, halak.(el-kaysi,2013:335); **güderi** كودري Geyik derisinden yapılmış yumuşak kumaş. (Akriş,2018:174); **gözlük** گوزلوخ gözünde bozukluk bulunanların iyi görmelerini sağlamak veya gözü dış tesirlerden korumak maksadıyla kullandıkları çerçeveye oturtulmuş hususî camlardan meydana gelen âlet.(Aytaç,1994:70); **kopça** قوبچه elbiselerin bazı kısımlarını kavuşturup tutturmakta kullanılan birisi çengelli (erkek), diğeri halkalı (dişli) iki Parçadan ibaret âlet.(Aytaç,1994:92); **kasnak** قسناغ nakış için tahtadan çember.(Akriş,2018:162); **kemer** كمر deri veya metalden yapılan bel bağı.(el-kaysi,2013:348); **lapçin** لاپچين kaytanla bağlanan, uzun konçlu mest. (Hasan,2013:386); **mendil** منديل cepte taşınan; el, yüz ve burun silmeye yarayan bez.(Mahfûz,1964:23); **yaka** ياخه giysilerin boynuna gelen bölümü. (Dabbağh,2018:719); **yazma** يازمه üstüne desen yapılmış bez. Bu bezden yapılmış baş örtüsü. (Akriş, 2018: 191); **yaşmak** يشماخ , يشماخ Müslüman kadınların ince dülbentten baş ve yüz örtüsü.(Hasan,2013:470); **yelek** يلك / يلك کolsuz, yaka, kısmı açık ve bele kadar üst giyeceği (Aytaç, 1994: 137)

5. Beslenme ile İlgili Kelimeler:

Aş آش yemek, pişirilmek suretiyle hazırlanan yiyecek, taam, çorba .(el-Bağdadi,C.1,1963:160); **işkembe** اشكمبه İşkembe çorbası.(Akriş,2018:256); **İmam bayıldı** امام بايلدي içi doldurulmuş zeytin yağlı Patlıcan yemeği (Hasan,2013:256); **bezelye** بزلية / بزلية Baklagillerden, yuvarlak taneli

tohumları yenilen bir bitki. (Mahfûz, 1964:54). **Pastırma** باسطرمة / بسطرمة kırmızı biberli çemen ve tuzla bastırıldıktan sonra iste veya güneşte kurutulan et. (Akriş, 2018; 257); **bulgur** برغل bulgur pilavı. (el-Bağdadi, C.2, 1966:66); **baklava** بقلوة ince yufkadan yapılan bir çeşit hamur tatlısı, baklava dilim şekli. (Akriş, 2018; 258); **börek** بورك açılmış, hamurun içine peynir, kıyma veya çeşitli sebzeler koymak suretiyle pişirilen hamur işi: Peynirli börek, su böreği. (el-Bağdadi, C.2; 1966:152); **Paça** پاچه koyun, keçi ve sığırın ayak kısımları ve bunlardan yapılan yemek (Dabbağh, 2018:171); **pilav** پيلاو piring. (Aytaç, 1994:111); **pirinç** پرنج pilav. (Dabbağh, 2018:717); **çörek** چورك halka şeklindeki şey, kangal, kurs. Bu şekilde yapılan çeşitli hamur işlerine verilen ad. (Aytaç, 1994:56); **çay** nemli iklimlerde yetişen, boyu 3 metreye kadar ulaşan ve yapraklarından kırmızı renkli içecek elde edilen çaygillerden bitki. (Akriş, 2018; 89); **Ayva** حيوه iri, sarı renkte ve üstü tüylü, ekşice tatda meyve veren gülgillerden bir ağaç. (Hasan, 2013:143); **karpuz** خربوز içi kırmızı ve sulu bir meyve (Akriş, 2018:102); **tatlı** داطلى (طاتلو) şekerle yapılan yiyecek (Dabbağh, 2018:719); **dolma** içi kıyma, pirinç vb. ile doldurularak yapılmış yemek. (Mahfûz, 1964:15); **dondurma** دوندرمه şekerli süt ve meyva sularının karıştırılarak dondurulması sonucunda elde edilen soğuk yiyecek. (Hasan, 2013:162); **sucuk** سجع koyun veya kuzu bağırsağı içine baharatlı kıyma konulup kurutularak elde edilen yiyecek (Akriş, 2018:263); **şekerleme** شكرلمه bir tür tatlı. (Hasan, 2013:255); **şalgam** شلغم Turpgillerden, kökü yenilen bitki. (Aytaç, 1994:120); **çevirme** شاورما şişte çevrilerek pişirilmiş kebab. (Akriş, 2018:263-264); **tavuk şiş** شيش طاووق bu çubuğa veya şişe geçirilerek pişirilmiş olan tavuk. (Akriş, 2018:265); **çilek** شيليك Gülgillerden, beyaz çiçekli, meyvesi kırmızımsı, güzel kokulu ve duta benzeyen bitki ve meyvesi. (Akriş, 2018:133); **turşu** طرشى bazı sebze ve meyvelerin sirke veya tuzlu su içine konulmasıyla elde edilen ekşi tadda yiyecek. (Hasan, 2013:288); **armut** Gülgillerden, beyaz çiçekli, meyvesi suluca, lezzetli ağaç. (Akriş, 2018:145); **kavurma** قاورمه yağda kavurulmuş et. (Dabbağh, 2018:719); **kuzu** قوزي kuzu etiyle pişirilmiş bir yiyecek. (Aytaç, 1994:95); **kaymak** قيمر sütün veya yoğurdun koyu yağlı katmanı. (Aytaç, 1994:86); **kıyma** قيمه kıyılmış et (Mahfûz, 1964:21); **köfte** كفته asıl malzeme olarak kıyılmış et kullanılan, bazı hâlde patates, bulgur, ekmek içi, soğan vb. karıştırılarak yoğrulan ve yuvarlak veya yassıca şekil verildikten sonra, daha çok ızgarada veya yağda kızartılan bir çeşit yemek: ızgara köfte, sulu köfte. (Akriş, 2018:268); **külbastı** گول باسطي ızgarada ateş üzerinde pişirilen et. (Akriş, 2018:268); **lahana** لهانه turpgillerden, kalın yaprakları içiçe bükülerek baş meydana getiren, sebze ve hayvan yemi olarak güz ve kış mevsimlerinde yetiştirilen, bir çok

çeşitleri bulunan, bitki. (Aytaç,1994:97); **leblebi** لبلبي kavrulmuş nohut. (Mahfûz,1964:97); **yeni dünya** دنيا لئكي meyve (Dabbağh,2018:719).

6. Bitkiler ile İlgili Kelimeler:

Pancar بنجر İspanakgillerden, cinsine göre kökü yemek yapılarak yenilen veya şeker elde edilen bir çeşit bitki (Mahfûz,1964:42); **burunotu** بورناتي enfiye, burna çekmek için kullanılan tütün (el-Bağdadi,C.2,1966:72); **tütün** تنن salkım veya küme çiçekli, uzun yaprakları nikotin ihtiva eden ve kurutulup kıyıldıktan sonra sigara yapılan bitki. (Dabbağh,2018:718); **çam** چام Kozalakgiller takımının çamgiller ailesi örnek bitkisi olup, iğne yapraklı, reçineli, seksene yakın türü olan, daha çok soğuk ve yüksek yerlerde yetişen ağaç.(Mahfûz,1964:44); **çayır** چاير tabîi olarak veya ekilmek suretiyle ot yetişen yer ve bu yerde biten yeşil ot (Mahfûz,1964:44); **kavak** قواق / قواق / قوغ söğütgillerden, sulak yerlerde yetişen, düzgün şekilde uzayabilen, marangozlukta, kağıt ve kibrit imâlinde faydalanılan ağaç. (Aytaç,1994: 85).

7. Hayvanlar ile İlgili Kelimeler:

Bülbül بلبل baharda güzel ve yanık ötüşüyle tanınan kül rengi, serçegillerden bir kuş. (el-Bağdadi.C.2,1966:129); **reşme** رشمة süslü at başlığı (Mahfûz,1964:47), **Şahin** شاهي yırtıcı bir kuş (karagözlü,2018:165); **Tavuk** طاووق tavukgillerden, eti ve yumrtasından faydalanılan kümes hayvanı (Akriş,2018:265); **fışkı** فشقي taza hayvan gübresi. (Akriş,2018:148); **kırbaç** قرباچ deriden yapılmış esnek kamçı (Akriş,2018:159); **kara kuş** قوش قره keklik avında kullanılan yırtıcı kuş,bir kartal cinsi.(Mahfûz,1964:55); **Kamçı** قمچي arabacının atı dövmek için kullandığı kurbaç.(Hasan,2013:345); **kuzu** قوزي / قوزو Koyun yavrusu, küçük yavru (Dabbağh,2018:718); **kanarya** قناري / قناري serçegillerden, sarı tüylü, kısa gagalı, küçük ötücü kuş. (Mahfû,1964:53)

8. Ev / Konut ile İlgili Kelimeler:

İskemle اسكلمي arkalıksız sandalye (el-Bağdadi,C.1,1963:151); **ocak** اوجاغ içinde ateş yakılan yer, ateş yer. (el-Bağdadi,C.1,1963:381) **ayna** أينه ışığı yansıtan cam.(Akriş,2018:55); **bardak** پرداق / پرداغ su, şurup ve benzeri şeyleri içmekte kullanılan kab.(Dabbağh, 2018:171); **tepsi** تبسي kenarı az yüksek, yuvarlak, düz ve büyükçe kab.(Akriş,2018:79); **tahta** تخته et veya sebzeler kesmek için kullanılan güçlü bir ahşap tahta. (Aytaç,1994:127); **tezgâh** تزگاہ marangozların ve terzilerin büyük, ağır ve ayaklı çalışma masası. (Akriş,2018:81); **tekne** تكنه kenarları yayvan, uzunca ve büyük kab. (Aytaç,1994:125); **çatal** چاتال / چطل yemek yemekte kullanılan iki veya daha fazla uçlu âlet.(Akriş,2018:94); **kevgir** كفچير uzun saplı delikli yayvan kepçe (Hasan,2013:107);

çekmece چمچه içinde küçük çekmeler bulunan ve kıymetli şeyler koymakta kullanılan küçük sandık,sandukçe. (Mahfûz,1964: 43); **çömçe** چمچه ağaçtan yapılmış kepçe. (Akriş, 2018:97); **kaşık** خاشوکه yiyecek ve içecek şeyleri ağıza götürmeye yarayan bir tarafı çukur küçük âlet. (Dabbağh, 2018:718); **debbe** دبه yuvarlak, kuluplu ve kapaklı bir nevi bakraç. (el_kaysi,2013:204); **döşek** دوشك دوشگ yere yayılarak yapılan yatak. (Aytaç,1994:42); **dolap** دولاب içine çeşitli eşya konulan kapaklı mobilya: Elbise dolabı, çamaşır dolabı . (Aytaç,1994:61); **sepet** سبت,سبت kumaştan yapılan bir tür kap. (el-kaysi,2013:242); **sefertası** سفرتاس yolculukta yemek taşınan ve tabak yerine kullanılan, birbiri üstüne konulmuş kablar takımı. (Dabbağh,2018:719); **şilte** شلته üzerinde oturlan veya yatılan, içi pamuk veya yünle doldurulmuş hafif ve yumuşak döşek, büyük minder. (el-kaysi,2013:271); **çubuk** شبيك değnek biçiminde ince, uzun sert şey. (el-kaysi,2013:278); **şişe** شيشه cam veya sırçadan dar ve uzun boğazlı kab. (Mahfûz,1964:49); **soba** صوبه içinde çeşitli şeyler (kömür,gaz vb.) yakılan ısıtma cihazı. (Aytaç,1994:118); **sonda** صونده çeşitli uzuvlardan sıvı boşaltmakta kullanılan bir nevi boru. (el-kaysi,2013:284); **tas** طاسة içine sıvı mad'deler konulan yuvarlak ve derince kab. (Mahfûz,1964:49); **tava** طاوة yağ kızdırmak veya kızartma yapmakta kullanılan yuvarlak, yayvan ve uzun saplı kab. (Hasan,2013:139); **tabla** طبله ayakları kısa küçük masa (Aytaç,1994:123); **Fincan** فنجان çay, kahve, süt vb. şeyler içmeye yarayan, çini, porselen,cam vb. şeylerden yapılan küçük kap. (Akriş,2018 149); **kap** قاب her hangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne. (Aytaç,1994:52); **kasa** قاصه kıymetli şeyleri saklamak ve korumakta faydalanılan ekseriya çelikten yapılmış dolap veya sandık. (el-kaysi,2013:312); **kapak** قبع kapların üstünü örtmeye yarayan parça: tencere kapağı. (Mahfûz,1994:19); **karyola** قريوله üzerine yatak konulan, ağaç, demir veya pirinç kerevet. (Hasan,2013:339); **Kazan** قزان çok miktarda yemek pişirmek veya su koymak maksadıyla kullanılan büyük kab, büyük tencere . (Mahfûz,1964:20); **kutu** قوطيه içinde çeşitli şeyler koymaya yarayan tahta, teneke, mukkava, karton, plastik, vb. şeylerden yapılan kab. (Dabbağh,2018:719); **Kanepe** قنفة birkaç kişinin oturabileceği koltuk. (Hasan,2013:346); **masa** ماصه bir kalde veya bir kaç ayak üzerine konulmuş yere paralel tabladan meydana gelen eşya. (Hasan,2013:402); **havan** هاون içinde çeşitli şeyler döğülerek ezilen çukur âlet. (Aytaç,1964:75); **yağdan** ياغدان yağlama yağmakta kullanılan kab. (Dabbağh,2018:719); **yatak** يطاق, يطاق üzerine yatılıp uyunan veya dinlenen eşya, döşek. (Mahfûz,1964:136).

9. Mimarı ve Yapı ile İlgili Kelimeler:

Ekmekhâne اكمخانه ekmek yapılan yer. (Hasan, 2013:20); **otel** اوتيل belli bir ücret karşılığında geçici olarak gecelenen ve ikamet edilen bina. (el-Bağdadi, C.1,1963:38); **oda** اوده/ اوطة ev veya

binanın bölmelerinden her biri, göz. (Akriş,2018:52). **pazar** بازار çeşitli şeylerin satıldığı alışveriş merkezi. (Akriş,2018:27); **baca** بـاجـه ocak, soba gibi şeylerin dumanını çekmeye yarıyan ekseriya silindir şeklinde yol.(el-kaysi,2013:131); **balkon** بالكون / بلکون binaların üst katlarında yapılan bazı kısımları açık çıkma.(el-Bağdadi,C.2,1966:35); **tembelhane** تمبلخانه / تبـلخانه yaşlılar evi, fakir ve tembellerin sındığı yer (Hasan,2013:84); **tiyatro** تياترو her çeşit oyunun sahnelendiği temsil edildiği yapı. (Hasan,2013:89); **telhâne** تـلخانه posta, telgraf ve telefon daîresi başkanlığı.(Hasan,2013:89); **camhâne** جام خانه 1.Vitrin 2.Cam bölme 3.Hamamlarda soyunulan camlı yer.(Hasan,2013:91); **çadır** چادر hayme.(Aytaç,1994:51); **cadde** جاده ana yol.(el-kaysi,2013:168); **Cephane** جبخانه her türlü merminin ve mühimatın saklandığı yer.(Aytaç,1994:50); **çayhane** چایخانه çay yapılan, satılan ve içilen yer.(Mahfuz,1964:44); **han** خان 1.yol üzerinde konaklama yeri. 2.Bir kaç katlı ticari yapı.(Hasan,2013:144); **çeşme** چشمه tuvalet yeri.(Hasan,2013:104); çember **demirhane** دـمیرخانه demir işleri yapılan yer.(Aytaç,1994:59); **denge** دنـگـه tavanların dengesini sağlayan kolonlara denir.(Akriş,2018:112); rampa رـمـپـه araba tamir için yüksek yer.(Hasan,2013:187); **zımpara kağıdı** کاغذ سمپاده maden, tahta ve daha başka şeylerin yüzünü aşındırıp düzeltmeye ve parlatmaya yarar, üstüne zımpara tozu yapıştırılmış kalınca kağıt.(Akriş,2018:169); **saray** سـرای devlet başkanlarının veya çok seviyede yöneticilerin oturduğu büyük bina (Akriş,2018,11); **ambar** عـمـبر çeşitli eşya ve malzemenin saklandığı yer.(Akriş,2018:147); **vitrin** فـاتـرین camekân.(el-kaysi,2013:266); **kolluk** قـولـغ / قـلـغ polis karakolu hapishanesi (Aytaç,1994:99); **gazhane** گـازخانه havagazı fabrikası, havagazı deposu .(Hasan,2013:349); **kereste** کـرستـه marangozluk ve inşaatta kullanılan nitelikli ağaç .(el-Kaysi,2013:335); **karantina** کـرنـتینه bulaşıcı hastalığın yayılmasını önlemek amacıyla, bulaşıcı hastalık olduğu bilinen yerden gelen kimseleri tecrit etme esasına dayanan sağlık koruma tedbiri. (Hasan,2013:365); **gümrük** گـمـرک vergi veya resmin alındığı yer. (Dabbağh,2018:710); **köprü** کـوبـری iki yakayı birleştiren yapı. (Mahfuz,1964:22); **kömürlük** کـومـرلی kömür konulan yer (Dabbağh,2018:719); **köy** کـوی küçük kırlık yerleşme merkezi.(Aytaç,1994:93); **lokanta** لـوقـنـطـه otel (Dabbağh,2018:719); **meyhane** مـایخانه içki, içilen yer.(Hasan,2013:403); **mermer** مـرمر billurlaşmış kireç taşı.(el-kaysi,2013:383); **misafirhane** مـسـافـرخانه misafirlerin, yolcuların seyyahların konaklama yeri (Hasan,2013:418); **mağaza** مـغـازه ticarî eşya satılan büyük dükkan.(Aytaç,1994:99)

10. Alet ve Araçlarla İlgili Kelimeler

Ütü اوتى Isıtılarak sürüldüğünde elbiselerin kırışıklarını gideren demir alet. (Dabbağh,2018:717); **emzik** أمزوك / أمزك sigara ağızlığı (Akriş,2018:49); **İğne** ايگنه dikişte kullanılan çelik araç (Aytaç,1994:78); **burgu** برغي çeşitli cisimlerde burarak, kıvrarak delik açmakta kullanılan alet. (el-Bağdadi,C.2,1966:67); **burunluk** برونغ / برونغ bazı hayvanları idare etmek için burna takılan şey.(el-Bağdadi,C.2,1966: 73); **balta** بلطه ağaç ve benzeri şeyleri kesmek, yarmak ve yontmakta kullanılan ağaç saplı demir âlet. (Akriş,2018:63); **boru** بوري iki ucu açık, içi boş silindir şeklindeki âlet, sıvı ve gaz naklinde veya aktarmasında kullanılır.(el-Bağdadi,C.2,1966:135); **tramvay** ترامواي ray üzerinde hareket eden şehir içi taşıma vasıtası. (Hasan,2013:62); **tornavida** تورنه vida söküp takmakta kullanılan ucu yassılanmış saplı âlet.(Hasan, 2013:87); **Çekiç** جاكوج bir ağız küt, diğer ağız yassıca, tahta saplı, çakıcı ve döğücü âlet. (Mahfûz,1964:44);**çamurluk** چامولغ binek arabalarında, tekerleklerin çamur sıçratmasını önlemek için konulan parça.(Akriş,2018:89); **çubuk** چبغ tütün içmekte kullanılan alet.(Aytaç,1994:57); **çark** جرخ tekerlek şeklinde ve bir mihver etrafında dönen makina parçası (Hasan,2013:99); **çivi** چوي çeşitli nesnelere birbirine tutturmakta kullanılan sıvrı uçlu ve başlı küçük çubuk.(Akriş,2018:99); **çengel** چينكال ucu eğilmiş bir yere takılmaya veya bir şey takılmaya yarayan demir, kanca. (Hasan,2013:122); **kanca** خنجه çengel, ucu çengelli çubuk. (Akriş,2018:103); **dişli** دشلي dişli olan, taş işlemekte kullanılan dişli çelik kalem (Hasan,2013:167); **değirmen** دگرمان tahılları ve başka bazı maddeleri övütmeye yarayan âlet. (Dabbağh,2018:718); **duba** دوبه birbirine perçinlenmiş madeni levhalardan veya ekleme kısımları ziftlenmiş tahtadan yapılan içi boş, büyük bir sandığa benzeyen yüzer eşya. üzerinde köprü kurulur, taşıma hizmetlerinde faydalanılır (Hasan,2013:176); **radiyatör** راديتور / راديتنه hava, su veya buharı ısıtmak veya soğutmak suretiyle meydana gelen sıcaklığı veya soğukluğu yayan, böylece ısıtma ve soğutmada kullanılan cihaz (Hasan,2013:181); **zimba** زمبه delme aleti, bu aletle açılan delik (Hasan,2018:120); **zincir** زنجير birbirine geçmiş metal halkalar. (Akriş, 2018:121); **sürgü** سرگي kapı, pencere veya her hangi bir kapağı kapalı tutmak için yana doğru sürülerek kullanılan ahşap veya madenî parça. (Mahfûz,1964:42); **tokmak** طخماخ 1.çekice benzeyen, iri ve silindir başlı döveç 2.taş veya madenden alt tarafı topuzlu âlet.(Akriş,2018:140); **tulumba** طرمبه suyu bir taraftan çekip diğer tarafa boşaltmaya veya yükseğe çıkarmaya yarayan âlet. (Mahfûz,1964:49), **damğa** طمنه bir şeyin üzerinde iz veya belirti, BIRAKmak suretiyle başkalarından ayırmak için kullanılan âlet ve ba aletle yapılan nişan. (Hasan,2013:294); **araba** عربانه kara taşıma hizmetlerinde kullanılan tekerlekli vasıta.(Hasan,2013,:304), **fırça** فرچه toz almak veya bir şey sürmekte kullanılan, kıl veya benzeri şeylerin bir sapa tutturulmasıyla elde edilen âlet.(Akriş,2018:148); **fırın** فرن üstü kapalı ve yalnız önünde açık kısım bulunan pişirme yeri.(el-

kaysi,2013:465); **falaka** فلقه bir sırtık ve uçlarına bağlanmış ipten meydana gelen, ayağa geçirilip ipi bükülerek sıkıştırılan ceza âleti. (*Mahfûz,1964:51*); **kama** قامه iki tarafı keskin, sivri uçlu ve enli bıçak çeklinde silah ağaç yarmada kullanılan enli çelik kalem. (*Aytaç,1994:81*); **kayış** قايش kuşak ve ip yerine kullanılan uzun ve dar kösele parçası. (*Aytaç,1994:86*); **kazma** قزمه kazma fiilinde kullanılan demirden sivri uçlu ve tahta saplı âlet. (*Akriş,2018:162*); **kürek** كرك yayvan bir madeni levha ile uzunca bir saptan meydana gelen ve kum, toprak, kömür gibi şeyleri küremeye yaran, yassı uçlu, yuvarlak saplı âlet. (*Aytaç,1994:95*); **gözlük** كوزلوك gözünde bozukluk bulunanların iyi görmelerini sağlamak veya gözü dış teşirlerden korumak maksadıyla kullandıkları çerçeveye oturtulmuş hususî camlardan meydana gelen âlet. (*Akriş,2018:180*); **lambda** لمبه, لمبه aydınlatına cihazı, gaz lambası, elektrik lambası. (*Hasan,2013:396*); **maşa** ماشه el değmeden ateş veya herhangi bir şeyi tutmakta veya karıştırmakta kullanılan iki kollu âlet. (*Mahfûz,1964:54*); **makine** / مكينه bir enerji türünü bir başkasına çeviren veya bir işin yapılmasını kolaylaştıran elektrik buhar veya kol gücüyle hareket ettirilen âlet. (*Hasan,2013:430*); **mengene** منكنه sıkma, sıkıştırma ve ezme âleti. (*Hasan, 2013:122*); yay 1.esnek mekine bölümü 2.zemberek (*Akriş,2018:192*).

11. Tıp Alanları ile İlgili Kelimeler:

Eczahane اعزازخانه ilaç satılan yer. (*Dabbağh,2018:717*); **çürük** چرك diş çürümesinde kullanılır (*Mahfûz,1964:44*); **hastahane** خسته خانه hastaların daha çok yatırılarak tedavî edildiği yer. (*Hasan,2013:150*); **reçete** راجيته bir hasta veya hastalık için yazılan ilaç listesi. (*Aytaç,1994:113*); **Sedye** سديه hasta taşımakta kullanılan, ortası bez veya kauçuk iki kollu âlet. (*el-kaysi,2013:246*); **şırınga** شرنقه iğne (*Dabbağh,2018:71*); **koğuş** قاوش hastahane, kışla gibi umumi binalarda çok sayıda kişi'nin oturmasına veya yatmasına mahsus büyük oda. (*Dabbağh,2018:719*)

12. Din ve İnanç ile İlgili Kelimeler:

Haham حاخام yahudîlerin, musevilerin din adamı (*Mahfûz,1964:45*); **dinsiz** دينسىز dini olmayan, hiç bir inanca bağlanmayan, müslüman olmayan. (*Aytaç,1994:60*); **mezhepsiz** مذهبسز din olmayan. (*Mahfûz,1964:40*); **molla** ملا büyük âlim, şeyh. (*Mahfûz,1964:55*); **namaz bezi** نمازبىزي kadınların namazda kullandıkları bez. (*Hasan,2013:449*)

13. Denizcilik ile İlgili Kelimeler:

İskele اسكله deniz vasıtalarının kıyıya yanaşmaları için yapılan ahşap, taş veya beton yapı. (*Hasan,2013:17*); **belem** بلم nehirlerde kullanılan küçük ahşap tekne (*Hasan,2013:62*); **buz** بوز

çok soğuk (*el-Bağdadi, C.2, 1966:153*); **boğaz** بوغاز geçit. (*Mahfûz, 1964:42*); **damla** دمله katre (*Aytaç, 1994:58*); **sinara** سناره، صناره balık kancası. (*Mahfûz, 1964:49*); **fener** فنار sahillerin gemicilik bakımından tehlikli yerlerine kurulan ve gemilere yol gösteren ışıklı kule (*Mahfûz, 1964:50*); **kiblenüme** قبله نامه kible yönünü gösteren pusula. (*Mahfûz, 1964:51*).

14. Müzik ile İlgili kelimeler

İkigözüm ايكي كوزوم IRAK makamının sonunda söylenen bir kelime (*Akrîş, 2018:54*); **bana bak** بنباق IRAK makamında mecazi anlamda kullanılmış "bana merhamet et, bana bak". (*Akrîş, 2018:68*); **buzuk** بزق ud veya tanbura benzeyen bir müzik aleti (*el-Bağdadi, C.2, 1966:77*); **borazan** بورزان bakır veya ağaçtan mamül nefesli çalgı, (*Dabbağh, 2018:717*); **çalğı** جالفي özel müzik aletlerinin kullanıldığı bir IRAK makamı. (*Hasan, 2013:93*), **zurna** زرنه iki sezdan ve rüzgarlı ahşap gövdeden oluşan rüzgar enerjisiyle çalışan pnömomatik bir müzik âletidir. (*Akrîş, 2018:120*); **santur** سنطور، سنطور şekil olarak kanuna benzeyen, fakat ondan daha küçük olup tokmakla çalınan telli saz. (*Mahfûz, 1964:49*); **keyifçi** كيفيچي keyfi yerinde olan, neşeli, sevinçli. (*Akrîş, 2018:176*).

15. İkillemeler:

Arasıra اره سره zaman zaman (*el-Bağdadi, C.1, 1963:111*); **başçavuş** باش جاووش üstçavuştan gelen sonra astsubay rütbesi. (*el-Bağdadi, C.2, 1966:26*); **çırılçiplak** چرل چپلاک tamamıyla çıplak. (*Akrîş, 2018:92*); **çük poke** işler karışınca söylenir. (*el-kaysi, 2013:180*); **çatpat** باطي شاطي ruh haline göre şeyler çalışan disiplinsiz bir insan hakkında söylenir. (*Akrîş, 2018:131*); **Şeşbeş** شيشيش altı-beş. (*el-Bağdadi, C.2, 1966:92*); **sağ selim** صاغ سليم sağlam, sıhhatli. (*Hasan, 2013:268*); **karış varış** قارش وارش Kaos, kargaşa, problem anında kullanılır. (*Akrîş, 2018:151*); **ne var ne yok** نوار نيوخ nasısınız, haberiniz nedir?. (*el-kaysi, 2013:495*); **yavaş yavaş** يواش يواش acele etme (*Hasan, 2013:471*).

16. Değişimler:

Eşek oğlu eşek اشك اوغلو اشك sövgü ve hakâret etmek sözlerden. (*el-Bağdadi, C.1, 1963:198*)

Allah bin belâ versin الله بين بلا و ويرسن azarlama ve kınama sözlerinden (*el-Bağdadi, C.1, 1963:268*)

İlahi daîm olsun, falan ağa sağ olsun davulcuların sünnet ve düğünlerde söylediği sözlerden biri (*el-Bağdadi, C.1, 1963:266*)

Ah bu yâr elinden اه بو يار اينندن bir şeyi inkar etmek ünlem olarak söylenir (*el-Bağdadi, C.2, 1966: 158*)

Akıl yoktur عقل يوختر akılsız (*Mahfûz, 1964: 24*)

Seni hak saklasın سني حق صقلاصن düğün gününde geline veda edilirken söylenir. (*Akriş, 2018: 128*)

Hep beyaz هب بياض tavla oyuncularının sözlerden. (*el-Bağdadi, C.2, 1966: 164*)

17. Sıfat ile İlgili Kelimeler:

Açık أچغ koyu olmayan. (*Akriş 2018:44*); **edepsiz** ادببسز terbiyesiz. (*el-kaysi, 2013:62*); **eski** اسكي çok kullanmaktan yıpranmış. (*Akriş, 2018:45*); **üçlü** اوچلي üç kısımdan, parçadan oluşan, üç tane ihtiva eden. (*el-Bağdadi, C.1, 1963:383*); **ikinci** اكنجي iki sayısının sıra sıfatı. (*el-Bağdadi, C.1, 1963:150*); **alçak** الجف aşağılık, soyasız. (*el-kaysi, 2013:72*); **ece** اجه güzel kadın. (*Hasan, 2013:87*); **ayrı** ايري başka (*el-kaysi, 2013:86*); **bitik** بتك aşırı yorgun. (*Akriş, 2018:59*); **bütün** بتون، بتن tam. (*Aytaç, 1994:49*); **biçimsiz** بچمسز çirkin, şekilsiz. (*el-kaysi, 2013:103*); **beraber** بربرار birlikte (*el-kaysi, 2013:106*); **birinci** برنجي ilk, evvelki (*Akriş, 2018:60*); **perişan** بریشان zavallı. (*el-kaysi, 2013:114*); **puşt** پوشت cinsi sapık erkek. (*Akriş, 2018:77*); **politika** پلتيقه kurnaz kişi. (*Hasan, 2013:61*); **budala** بودله zekaca geri (*el-kaysi, 2013:131*); **boş** بوش içinde bir şey bulunmayan, hali. (*Akriş, 2018:69*); **pot** پوط kumaşta oluşan büzülme veya kıvrım (*Akriş, 2018:77*); **pis** بيس kirli (*el-kaysi, 2013:140*) **beş** بيش dörtten sonra gelen sayı. (*Akriş, 2018:73*); **terelelli** ترللي hafif, delişmen. (*el-kaysi, 2013:149*); **tembel** تمبل çalışmayı sevmeyen. (*Akriş, 2018:82*); **cansiz** جانسز kuvvetsiz. (*Dabbağh, 2018:718*); **çerbeze** چربزه kumazlık, hilekârlı bir kişi. (*el-kaysi, 2013:174*); **çivit** چوي تي kırmızı, yeşil ve sarı renkli olabildiği halde, mavi olan bu adla anılır. (*el-kaysi, 2013:188*); **çinko** چينكو sert bir element. (*el-kaysi, 2013:189*); **hovarda** خوارده zevk için para harcamaktan kaçınmayan. (*Hasan, 2013:157*); **deli** دلي aklını yitmiş (*el-kaysi, 2013:170*); **dalgın** دالنجي düşünceye dalmış (*Dabbağh, 2018:718*); **zügürt** زكرتي bekar (*el-kaysi, 2013:236*); **zengin** زنگين varlıklı. (*Dabbağh, 2018:718*); **sahtekâr** سحتجي sahte şeyler yapan (*Dabbağh, 2018:719*); **sert** سرت kuvvetli, güçlü (*Akriş, 2018:126*); **serseri** سرسري terbiyesiz bir insan. (*Akriş, 2018:127*); **yavaş** يواش hızlı olmayan (*Dabbağh 2018:719*).

18. Irak'ın Türkçe Adlarıyla Anılan Bölgeleri:

Arpacı الاربيجيه Musul'da bir mahalledir. (Akrîş,2018:23); **Altın Köprü** التون كوبري kerkük ile Erbil arasında yer alan bir kasabadır .(Akrîş,2018:233); **baruthane** باروديه Bağdat'ta bir semttir (*el-Bağdadî,C.2,1966:22*); **Teneke** التنك Musul şehrinde bir mahalle (Akrîş,2018:236); **Tavuk (Dakuk)** دافوق Kerkük iline bağlı kasabadır (Hasan,2013:175); **Topçu** طوجي Bağdat'ta bir mahalle (Hasan,2013:296); **Karadağ** قره داغ Süleymaniye'de bir ilçe (Hasan,2013:339); **Kara Tepe** قره تپه Diyala'da bir ilçe (Akrîş,2018:246); **yayıcı** يايچي Kerkük'te bir ilçe (Akrîş, 2018:252).

Sonuç:

Bu çalışmanın sonucunda halklar arasındaki sürtüşmenin, özellikle birkaç yüzyıl boyunca İslam dünyasına hükmeden bir dil olması halinde, dillerin birbirleri üzerinde etkisine yol açtığını söyleyebiliriz. Üslup ve yapılarını yanı sıra Irak lehçesinde 200'den fazla Türkçe kelime bulunduğumuzdan Türk dili Irak lehçesini büyük ölçüde etkilemiştir. Bu, iki ülke arasında yakınlık ve Ticarî, kültürel ve dinî ilişkiler sonucudur.

Irak Arapçasına Türkçeden geçen bu kelimelerde yapısal değişiklikler görüldüğü gibi anlam değişimleri de görülmektedir. Yani, bazan göç eden kelimeler kendi özelliklerini aynen kordukları gibi, bazen de farklılaşarak geldikleri yeni dil içinde ses ve şekil yönünden değişime uğramıştır.

Kaynaklar:

1. AKRİŞ, Hasan (2018), "*el-Hudûru't-Türkî fî-lehçeti'l-IRAKiyye*", Bağdat, Daru's-Şuûni's-Sakafiyeti'l âmme.
2. AYTAÇ, Bedrettin (1994), *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
3. AYYAL, Lamyaa Kadhém, L. (2024). *A Study of the Future Tense in Turkish and its Equivalent in Arabic in the Holy Quran as a Model*". Lark, 16(2 pt1), (617-598), (<https://doi.org/10.31185/lark.3386>).
4. AYYAL, Lemyâ kazım (2024), *ŞEYH İBRÂHİM TENNÛRİNİN GÛLŞEN-İ NİYÂZ BAŞLIKLİ DİVAN'INDA ARAPÇA KÖKENLİ SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ*, Translation&linguistics, Issue24, (131-144), (<https://www.iasj.net/iasj/article/306886>).
5. DABBAĞH, Serkut Mustafa (2018), *Türkçenin Bağdat Lehçesine Etkisi*, XIII.Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı, Türkiye Azerbaycan Dostluk İşbirliği Dayanışma Vakfı.

6. DEMİR, Tufan (2006), *Türkçe Dilbilgisi*, 2.Baskı, Ankara, Kurmay Kitabevi.
7. EL-BAĞDADİ, Celal el-Hanefî (1963), *Mucem'l-luğati'l-ammiyye el-Bağdadiyye*, C.1, Bağdat, Matbaatü'l-Anî.
8. EL-BAĞDADİ, Celal el-Hanefî (1966), *Mucem'l-luğati'l-ammiyye el- Bağdadiyye* , C.2, Bağdat, Matbaat Esad.
9. EL-KAYSÎ, Mecid Muhammed Ali (2013), *el-lugatu'l-ammiyye el-Bağdadiyye*, Amman, Daru'l-Edib.
10. HASAN, Leys Rauf (2013), "*el-Mu'cem li'l- Kelimati ve'l-Mustalahâti'l- Irakiyye*", Dubai.
11. KARAGÖZLÜ, Savaş (2018), *Irak Arapçasında Giren Kuşçulukla İlgili Türkçe Kelimeler*, Dil Araştırmaları, Sayı: 22, Ankara.
12. KORKMAZ, Zeynep (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara, TDK.
13. MAHFÛZ, Hüseyin Ali (1964), "*el-Elfazüt-Türkiyye fi'l-Lehçeti 'l- Irakiyya*", Macallat at-Turas al-Şa'bî, Bağdat, Matbaat al-Ma'arif.
14. MATAR, Selim (2009), *Mevsûatu'l-Luğati'l-Îrâkkiye*, Beyrüt, Dâru'l-Kelimetul el-Hurra.

مجلة لارك للفلسفة واللسانيات والعلوم الاجتماعية